

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

10. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). Qoraqalpog 'iston respublikasi xo 'jayli tumanida qo 'ylarning ichak sestodozlari: tarqalishi, diagnostikasi va profilaktikasi. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 2(2), 37-44.
11. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). O'zbekistonda qo 'ylarning ichak sestodlari bilan zararlanishi: epizootologik tahlil, diagnostika va mavsumiy o 'zgarishlar. *Modern World Education: New Age Problems–New solutions*, 2(3), 12-18.

HAYVONLAR SALOMATLIGINI SAQLASHDA PROFILAKTIKANING O'RNI VA AHAMIYATI

Olimjonov M.R.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali

Kirish. 2025-yil 7-avgustda Prezident tomonidan "Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ro'yxatga olish va kuzatish to'g'risida"gi qonun imzolandi. Ushbu qonun asosida hayvonlarning sog'lig'ini nazorat qilish, kasalliklarning oldini olish va sanitariya-epidemiologik xavfsizlikni ta'minlash maqsadida hayvonlar elektron tizimda ro'yxatga olinadi. Ro'yxatga olish jarayoni bepul amalga oshiriladi va hayvonlarning sog'lig'i haqida ma'lumotlar to'planadi. Prezidentning "Davlat veterinariya xizmatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida davlat veterinariya xizmatining samaradorligini oshirish, malakali kadrlar tayyorlash va kasalliklarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu orqali hayvonlar salomatligini saqlash tizimi yanada mustahkamlanadi. Masalan, 2025-yil yanvarida FAO tomonidan veterinariya xodimlari uchun epidemiologik nazorat va xavf baholash bo'yicha 5 kunlik trening o'tkazildi. Hayvonlar salomatligi inson hayoti va iqtisodiyotni bevosita ta'minlaydigan muhim omillardan biridir. Zamonaviy veterinariya fanida profilaktika konsepsiyasi nafaqat yuqumli va yuqumsiz kasalliklarni oldini olish, balki hayvonlardan olinadigan mahsulotlarning xavfsizligini ta'minlash, ekologik barqarorlikni saqlash va zoonoz kasalliklarning inson jamiyatiga ta'sirini minimallashtirish maqsadida keng qo'llanilmoqda. Profilaktika tizimi bir qator ilmiy asoslangan metodlar va choralardan iborat bo'lib, ular orasida immunoprofilaktika, biosafety standartlari, monitoring va diagnostika texnologiyalari, shuningdek, ekologik va iqtisodiy omillarni hisobga olgan kompleks yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, global iqlim o'zgarishlari va hayvonlarning yashash sharoitlaridagi tezkor o'zgarishlar yuqumli kasalliklarning tarqalish xavfini oshirib, profilaktikaning ahamiyatini yanada kuchaytirmoqda. Shuningdek, profilaktikaning samaradorligi nafaqat kasalliklarni oldini olish bilan, balki chorvachilik va parranda sanoatining barqaror rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, hayvonlar salomatligini ta'minlash bo'yicha zamonaviy ilmiy tadqiqotlar profilaktika choralarini optimallashtirish, integratsiyalashgan monitoring tizimlarini joriy etish va xavfli patogenlar tarqalishini minimallashtirishga qaratilgan. Ushbu maqolada profilaktikaning nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlar, veterinariya amaliyotida qo'llanilishi va iqtisodiy jihatlari tahlil qilinadi, shuningdek, profilaktika choralarining samaradorligi bo'yicha zamonaviy ilmiy natijalar muhokama qilinadi.

Asosiy muhokama qismi. Hayvonlar salomatligini saqlash va kasalliklarning oldini olishda profilaktik choralar nafaqat veterinariya tibbiyotining markaziy vazifasi, balki chorvachilik va qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishida strategik ahamiyatga ega. Yuqumli kasalliklar, masalan, turli virusli enteritlar, pnevmoniyalar, parazitlar infeksiyalar, shuningdek, zoonoz kasalliklar, inson va hayvon populyatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, profilaktika tizimi keng qamrovli va integratsiyalashgan yondashuvlarni talab qiladi.

Immunoprofilaktika hayvonlarning kasalliklarga qarshi immunitetini sun'iy tarzda shakllantirish orqali yuqumli agentlarning tarqalishini kamaytiradi. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, vaksinalarning samaradorligi nafaqat ularning tarkibiy sifati, balki hayvon turlariga moslashuvi, yosh kategoriyasi, immunitet holati va yashash sharoitlariga bog'liq. Masalan, intensiv chorvachilik sharoitida emlash rejalarining optimallashtirilishi, birinchi navbatda yosh hayvonlarning himoya darajasini oshirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Shu bilan birga, immunoprofilaktika dasturlari bioekologik xavflarni hisobga olgan holda moslashtirilishi, yuqumli kasalliklarning epizootik sur'atini kamaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Profilaktika choralarining samaradorligini oshirishda monitoring va diagnostika tizimlari alohida ahamiyatga ega. Yuqori sifatli laboratoriya diagnostikasi, jumladan PCR, ELISA, serologik va molekulyar usullar, kasalliklarni subklinik bosqichda aniqlash imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, epidemiyalarning oldini olish, patogenlarning tarqalishini kuzatish va immunoprofilaktika strategiyalarini moslashtirish imkoniyatini beradi. Integratsiyalashgan monitoring tizimlari, ayniqsa, yuqori intensivlikdagi chorvachilik, parranda va sutkorlik sanoatida kasalliklarni nazorat qilishda samarali vosita hisoblanadi. Biosafety va biosecurity prinsiplari hayvonlarning yashash muhitini sanitariya va gigiyena qoidalariga muvofiq tashkil etish, oziqlantirish va suv ta'minoti xavfsizligini ta'minlash, transport va karantin choralarini o'z ichiga oladi. Kompleks biosecurity choralarini kasalliklarning epizootik tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Shu bilan birga, biosecurity tizimining samaradorligi faqat texnik vositalar bilan chegaralanmay, balki xodimlar malakasi, monitoring jarayonlarining muntazamligi va ekologik muhit sharoitlari bilan chambarchas bog'liq. Hayvonlar salomatligini ta'minlashda profilaktikaning samaradorligi biologik jihatdan muhim bo'lish bilan birga iqtisodiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Kasalliklarni oldini olish orqali hayvonlarning ishlab chiqarish samaradorligi oshadi, veterinariya xarajatlari kamayadi va oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanadi. Shu bilan birga, ekologik barqarorlikni saqlash, masalan, suv resurslarini tozalash, chiqindilarni qayta ishlash va yer maydonlarini sog'lomlashtirish, profilaktikaning samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Iqtisodiy jihatdan optimallashtirilgan profilaktika dasturlari nafaqat chorvachilik biznesining rentabelligini oshiradi, balki jamoat salomatligi xavfini kamaytiradi. So'nggi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, profilaktika choralarini kompleks tarzda qo'llash — emlash, monitoring, biosafety, ekologik va iqtisodiy boshqaruvni birlashtirish — kasalliklarning oldini olish va tarqalishini cheklashda maksimal natija beradi. Integratsiyalashgan yondashuv zoonoz kasalliklar xavfini kamaytirish, hayvonlardan olinadigan mahsulotlarning sifatini oshirish va chorvachilik sohasida barqaror rivojlanishni ta'minlash imkonini yaratadi.

Bundan tashqari qoramollarni yoppasiga ro'yxatga olish – chorvachilikda yangi bosqich hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2023-yil 24-avgustda qabul qilingan PQ–285-sonli “Chorvachilikda identifikatsiya qilish tizimi va naslchilik sohasini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi qaror mamlakatimiz chorvachilik sohasida muhim burilish yasadi. Ushbu qaror asosida qoramollar, qo'y- echkilar, otlar va boshqa chorva hayvonlarini yoppasiga ro'yxatga olish, ularni identifikatsiya qilish va kuzatish tizimi joriy etilmoqda. Mazkur tizim orqali har bir hayvonning kelib chiqishi, nasli, sog'lig'i, emlash holati hamda egasi to'g'risidagi ma'lumotlar yagona milliy elektron bazaga kiritiladi. Natijada chorvachilik sohasida aniqlik, tartib va nazorat tizimi mustahkamlanadi. Qarorning asosiy maqsadi — chorvachilikda to'liq hisob-kitob yuritish, hayvonlarning sog'lig'ini doimiy nazoratda saqlash, naslchilik ishlarini takomillashtirish, veterinariya xizmatlarini raqamlashtirish va kasalliklarning oldini olishdir. Shuningdek, bu tizim orqali fermerlar va chorvadorlar o'z hayvonlari haqidagi ma'lumotni mobil ilova yoki onlayn platforma orqali kuzatib borish imkoniyatiga ega bo'ladi. Qarorga ko'ra, 2024–2025-yillarda dastlabki bosqichda 25 ta tuman va shahar hududlarida yangi tizim joriy etiladi. Keyingi bosqichda esa 2026–2027-yillar davomida butun respublika bo'yicha to'liq amalga oshirilishi belgilangan. Har bir hayvon uchun maxsus raqamli quloq belgisi (birka) o'rnatiladi va u orqali ma'lumotlar bazasi bilan bog'lanadi. Mazkur islohotning ahamiyati beqiyos. Birinchidan, bu tizim chorvachilik mahsulotlarining xavfsizligini ta'minlaydi, ikkinchidan esa ichki va tashqi bozorlarda O'zbekiston mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshiradi. Uchinchidan, raqamli boshqaruv orqali sohadagi ortiqcha qog'ozbozlik yo'qoladi, chorvadorlarga qulay sharoit yaratiladi.

Xulosa. Hayvonlar salomatligini saqlashda kasalliklarni oldini olish choralarining roli nihoyatda muhim. Profilaktika yordamida nafaqat har bir hayvonning sog'lomligini saqlash, balki butun populyatsiyada kasalliklarning tarqalishini kamaytirish mumkin. Bu choralar — emlash, parazitlarga qarshi davolash, to'g'ri ovqatlanish va gigiyena qoidalarini saqlash — hayvonlarning immun tizimini kuchaytiradi va kasalliklardan himoya qiladi. Bundan tashqari, profilaktika insonlarga yuqadigan kasalliklarning oldini olishda ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois, tizimli va muntazam profilaktik tadbirlar hayvonlar salomatligini ta'minlashning asosiy va samarali yo'lidir. Bundan tashqari qoramollarni yoppasiga ro'yxatga olish va identifikatsiya qilish tizimi O'zbekiston chorvachilik sohasini zamonaviy talablarga mos tarzda rivojlantirish, xalqaro standartlarga yaqinlashtirish hamda aholining iqtisodiy farovonligini oshirish yo'lida muhim qadam bo'ldi. Bugungi kunda dunyo mamlakatlarida hayvonlarning yuqumli kasalliklari bo'yicha og'ir epizotik holat yuzaga kelgan. Respublikamizda chetdan yuqumli kasalliklarni hayvonlar, turislar, turli xildagi oziq-ovqat mahsulotlari orqali kirib kelishi va tarqalishini inobatga olgan holatda hayvonlarni kasalliklarga qarshi proflaktik emlash, qattiq veterinariya sanitariya chora tadbirlarni o'tkazish va monitoring olib borish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jukan, A., Masip-Bruin, X., & Amla, N. (2016). *Smart Computing and Sensing Technologies for Animal Welfare: A Systematic Review*. Rohan, A., Rafaq, M. S., Hasan, M. J., Asghar, F., Bashir, A. K., & Dottorini, T. (2023). *Application of deep learning for livestock behaviour recognition: A systematic literature review*.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2019–2025). *O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi*. O'zA.
3. <https://uza.uz/uz/documents/o-zbekiston-respublikasida-xalq-tabobatini-rivojlantirishga--10-04-2020>
4. *O'zbekistonda Respublika hayvonlar kasalliklari diagnostikasi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi markazi tashkil etiladi*. Kun.uz, 2020.
5. <https://kun.uz/79654328>
6. Radostits, O. M., Gay, C. C., Hinchcliff, K. W., & Constable, P. D. (2007). *Veterinary Medicine: A Textbook of the Diseases of Cattle, Sheep, Pigs, Goats and Horses*. 10th Edition. Saunders.
7. Sadridin, P., Akhtam, R., Mahbuba, A., Sherzod, K., Gulnora, R., Orif, N., ... & Dilshod, D. (2025). Dual-Ligand Liposomes Nano carrier with Cisplatin and Anti-PD-L1 siRNA in Head and Neck Squamous Cell Carcinoma: A Review. *Journal of Nanostructures*, 15(1), 292-300.

O'TKIR ENDOMETRIT KASALLIGIDA OKSITETRATSIKLIN PREPARATINING AHAMIYATI

O'tegenova S.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Qoramollarning reproduktiv kasalliklari ichida o'tkir endometrit kasalligi muhim o'rinni egallaydi. U tug'ruqdan keyingi davrda uchrab, bachadon shilliq qavatining yallig'lanishi bilan kechadi. Bu kasallik sigirlarning sog'lom urug'lanish jarayonini izdan chiqarib, xo'jalikda iqtisodiy zarar keltiradi. Endometritning asosiy sabablari — tug'ruq jarayonining uzayishi, bachadon to'liq qisqarmasligi, homila qismlarining ichkarida qolishi, gigiyenik sharoitning buzilishi va immun tizimning sustlashishidir. Kasallikni o'z vaqtida aniqlash va samarali davolash — hayvonlarning naslga qaytish davrini qisqartirish hamda xo'jalik mahsuldorligini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Kasallikning etiologiyasi va patogenezini: Endometritning rivojlanishida ko'p hollarda *Trueperella pyogenes*, *Escherichia coli*, *Streptococcus* spp., *Fusobacterium necrophorum* kabi bakteriyalar ishtirok etadi. Ushbu mikroorganizmlar bachadonga ko'pincha tug'ruq vaqtida yoki undan so'ng kirib boradi. Sog'lom sigirlar organizmida immun tizim bunday infeksiyani yo'q qila oladi, biroq immunitet sustlashgan hayvonlarda yallig'lanish surunkali shaklga o'tadi.

MSD Veterinary Manual (2024) ma'lumotlariga ko'ra, o'tkir endometrit tug'ruqdan keyin 21 kundan so'ng bachadondan yiringli yoki yiring-aralash shilimshiq suyuqlik ajralishi bilan namoyon bo'ladi. Ayrim hollarda bu jarayon umumiy tana haroratining ko'tarilishi, sut ishlab chiqarishning kamayishi bilan kechadi.

Davolashda oksitetratsiklinning ahamiyati:

Oksitetratsiklin — tetratsiklinlar guruhiga mansub keng ta'sir doirasiga ega antibiotik bo'lib, gram-musbat va gram-manfiy bakteriyalarga qarshi samarali hisoblanadi.

2022-yilda intrauterin yo'li bilan qo'llanilganligi va oksitetratsiklinning bachadon suyuqligida yuqori konsentratsiyaga erishgani, bu esa bakterial infeksiyani to'liq yo'qotganini ta'kidlagan. Tadqiqotda 8 mg/kg dozada 3 kun davomida qo'llanganda yallig'lanish kamaygani va sigirlarning hayz sikli tiklangani kuzatilgan.